

Externe verrijkingsklas K3-L6 - Manitoba

1. Identificatie van de voorbeeldpraktijk

In onderstaand document beschrijven wij de Top!-klas (externe verrijkingsklas) voor cognitief sterk functionerende leerlingen. De naam Top!-klas komt vanuit onze schoolvisie met onze vier pijlers: Talenten, Open school, Persoonlijke aanpak en Intellect.

1.1. Fase van het zorgcontinuüm

- ☐ Brede basiszorg (bv. binnenklasdifferentiatie)
- ☒ Verhoogde zorg (bv. verrijkingsklas)
- ☐ Uitbreiding zorg/individuele trajecten

2. Beschrijving van de voorbeeldpraktijk

2.1. Doelgroep

Wie behoort tot (uiteindelijke) doelgroep van de praktijk?

- Leerlingen die cognitief sterk gediagnosticeerd zijn door een expert.
- Leerlingen die ondanks de binnenklasdifferentiatie nog niet genoeg verrijking hebben.

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo ja, welke?

De intermediaire doelgroep zijn de klasleerkrachten en Cognitief Sterk Functionerenden (CSF)-leerkracht. Zij moeten voldoende achtergrondkennis hebben om correct te beoordelen wie aansluit in de Top!-klas.

Hoe wordt bepaald welke personen tot de doelgroep behoren?

- Leerlingen die cognitief sterk gediagnosticeerd zijn door een externe expert. Deze leerlingen starten ook eerst met de binnenklasdifferentiatie en indien nodig de Top!-klas.
- Leerlingen die ondanks de binnenklasdifferentiatie nog nood hebben aan meer verrijking. Die nog ruimte/tijd hebben om een extra lesuur te missen. Dit wordt steeds besproken met de klasleerkracht en het zorgteam tijdens de vaste interne overlegmomenten (4x per schooljaar). Indien de nood zich tussendoor stelt, plannen we een tussentijds overleg in.
- Cognitief sterke leerlingen die gedemotiveerd zijn, sluiten aan. We hopen hiermee hun welbevinden en betrokkenheid te verbeteren. Dit wordt nauw opgevolgd door de betrokken leerkrachten door middel van coachingsgesprekken.
- Ouders kunnen zelf ook hun kind aanmelden, in dat geval zullen we eerst met de klasleerkracht aftoetsen en een proefperiode starten. Hetzelfde geldt wanneer een leerling zelf de vraag tot deelname stelt. Ouders worden steeds op de hoogte gesteld van het toe- of uitreden tot de Top!-klas.

Tijdens de klasoverdrachtsgesprekken eind juni worden alle leerlingen besproken. Er wordt dan onder andere overlopen welke leerlingen het huidige schooljaar meedingen naar de Top!-klas en welke niet en besproken wie volgend schooljaar zal deelnemen. Zo kunnen we onmiddellijk starten in september. De ouders worden hiervan in september op de hoogte gebracht door middel van een brief. Indien we van ouders of de vorige school van nieuwe leerlingen doorkregen dat de leerling reeds verrijking kreeg, wordt er eerst gestart met binnenklasdifferentiatie. Indien nodig (zie criteria hierboven) starten ze ook in de Top!-klas.

Indien een leerling in aanmerking komt voor de Top!-klas, is deelname verplicht. Zo proberen we het onderpresteren tegen te gaan. Indien de combinatie van Top!-klas en binnenklasdifferentiatie te zwaar is voor de leerling, gaan we met zowel de leerling, de klasleerkracht als de ouders in gesprek. Eventueel kan de Top!-klas (tijdelijk) stopgezet worden.

Betrokkenheid doelgroep

De huidige werking is tot stand gekomen door een proces van bijscholing, uitproberen, evalueren en bijsturen. We verzamelden feedback van leerkrachten en ouders (via feedbackgesprekken) en pasten onze werking op basis hiervan aan.

2.2. Doel

Hoofddoel

- Contacten met ontwikkelingsgelijken bevorderen.
- Studievaardigheden trainen door bijvoorbeeld een samenvatting maken, zelf opzoekwerk doen, mindmap maken, ...
- Executieve vaardigheden trainen bv. plannen, zelfreflectie, flexibel denken, emotieregulatie ...
- Dieper ingaan op thema's uit hun interesseveld.
- Inzetten op mindset: leren omgaan met fouten maken, met frustraties, ...

- Doorzettingsvermogen stimuleren.
- Creatief denken stimuleren.

Subdoelen

- Sociale vaardigheden ontwikkelen
- Motivatie vergroten

2.3. Aanpak

Algemene opzet van de voorbeeldpraktijk

- Vanaf de 3de kleuterklas heeft elke leeftijdsgroep 1u/week externe verrijkingsklas. We proberen bewust de groepen klein te houden. Indien mogelijk en afhankelijk van het aantal leerlingen per jaar proberen we per graad te clusteren om zo 2u te kunnen bieden.

De klasleerkrachten krijgen in de teamvergadering van augustus het uurrooster mee van de Top!-klas. Zo kunnen ze zelf hun lessen plannen tijdens die momenten, de meeste klassen organiseren op die dag contractwerk. Voor de leerlingen die meegaan naar de Top!-klas is het contractwerk aangepast in hoeveelheid.

Groep	Aantal deelnemers 2024-2025	Aantal deelnemers 2023-2024	Aantal deelnemers 2022-2023
K3	7	5	/
L1	7	7	4
L2	7	5	5
L3	4	4	6
L4	5	5	4
L5	4	3	5
L6	3	5	4

- We starten in de 2de week van september, zodat de kinderen eerst wat tijd krijgen om te wennen aan de nieuwe klas, maar anderzijds ook zo snel mogelijk voldoende uitdaging krijgen. We werken door tot de laatste week van juni.

Concrete inhoud van de voorbeeldpraktijk

Het aanbod binnen de Top!-klas verschilt van groep tot groep. We proberen zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de noden van de jaargroep of van de individuele leerling. Over het algemeen volgen we deze jaarplanning:

- September en oktober: aanbod uit verschillende methodes en brainstorm over het volgende project.
- November en december: projectwerk.
- Januari, februari en maart: aanbod uit verschillende methodes en brainstorm over het volgende project. Voor de 3de graad: lessen Italiaans.
- April, mei en juni: projectwerk.

Een greep uit ons aanbod:

- Krak: verrijkingsmethode voor 3de kleuterklas tot en met het 6de leerjaar. Bundels per thema, maar kan ook in losse lessen gemaakt worden. We streven ernaar om 1 thema af te werken in een trimester. Met het gebruik van de Krakbundels werken we aan het doorzettingsvermogen en contact met ontwikkelingsgelijken. Ze werken individueel aan de opdracht maar mogen elkaar terug op weg helpen indien ze vast zitten.
<https://www.diekeure.be/educatief/krak/>
- Leeskrakers, breinkrakers, logische breinbrekers, ... Dit wordt sporadisch aangeboden als afwisseling voor de leerlingen van de lagere school. Hier werken we voornamelijk aan het stimuleren van hun doorzettingsvermogen.
<https://www.schoolmaterialen.nl/leermiddelen/lezen/ondersteunende-lesmaterialen/leeskrakers>
<https://www.kinheim.com/leermiddelen/logische-breinbrekers-xxl/>
- Italiaans: enkel voor de 3de graad lager onderwijs. Dit wordt gegeven door een collega van januari tot en met april. Ze ontwikkelt zelf de cursus. Bij het aanbieden van de lessen Italiaans gaan we actief aan de slag om de studievvaardigheden verder te ontwikkelen. Hierbij streven we ernaar dat leerlingen zelfstandig studeren, de aangebrachte woordjes herhalen en spreekdurf ontwikkelen.
- Projectwerk: zelf uitgewerkt aan de hand van de Taxonomie van Bloom. Het onderwerp voor het project komt van de leerlingen. Zo spelen we in op de interesses van de leerlingen en dit bevordert de motivatie. De leerlingen doen een brainstorm en geven zelf voorstellen. Het onderwerp mag niet aan bod komen in het reguliere curriculum. Het uiteindelijke onderwerp wordt gekozen door middel van stemming. We werken een project af per trimester. De hoofddoelen zijn hier: contact met ontwikkelingsgelijken stimuleren, thema's aanreiken uit hun leefwereld en werken aan de executieve vaardigheden. Maar ook de studievvaardigheden en het doorzettingsvermogen worden aangesproken.
- Outside The Box: creatieve opdrachten voor de lagere school. Dit zijn losse activiteiten, de duur is afhankelijk van de gekozen activiteit. We streven ernaar om het creatief denken te stimuleren, werken aan de executieve vaardigheden en het doorzettingsvermogen.
<https://www.educatheek.nl/outside-the-box>

- Mindsetlessen: Dit zijn losse lessen die gegeven kunnen worden. We bieden ze aan ter afwisseling na een Krakbundel of na een project of wanneer hier nood aan is vanuit de groep. We werken hier actief aan de mindset van de leerlingen. Zowel de klasleerkracht als de juf van de externe verrijkingsklas kan aangeven dat deze lessen nodig zijn op groeps- of individueel niveau.
<https://tessa-trainingen.nl/een-duik-in-de-leerkuil/>
<https://platformmindset.nl/download-items/>
<https://shop.bazalt.nl/growth-mindsetlessen-voor-de-basisschool>
- Denktijd: map met losse activiteiten voor alle kleuters, kan vanaf de peuterklas aangeboden worden. Wij zetten het in voor korte zorgmomenten tot en met de tweede kleuterklas (korte, klasinterne momenten waarbij alle geïnteresseerden kunnen meeluisteren), vanaf de derde kleuterklas gebruiken we dit enkel nog in de Top! Klas. De duur is afhankelijk van de gekozen activiteit. We gaan hiermee het contact met ontwikkelingsgelijken bevorderen en stimuleren het creatief denken.
<https://www.eduforce.nl/denktijd-voor-groep-1-2-en-3.html>
- Plusproject van Kleuteruniversiteit: projecten voor de 3de kleuterklas. Hiermee streven we naar contact met ontwikkelingsgelijken en trainen we executieve vaardigheden.
<https://kleuteruniversiteit.nl/product-categorie/plusmateriaal/>
- Groeitaal: doorheen de lessen proberen we zo veel mogelijk groeitaal te gebruiken om de leerlingen te stimuleren in hun leerproces. Informatie en voorbeelden van groeitaal kun je vinden op <https://platformmindset.nl>

3. Uitvoering

Materialen

- Ipads en Chromebooks
- klaslokaal
- verschillende methodes (zie oplijsting hierboven)

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Momenteel wordt de werking van de Top!-klas opgenomen door een nieuwe leerkracht, zij is van opleiding logopediste. Ze volgt het lerend netwerk mee en wordt begeleid door de zorgcoördinator van de lagere school. Zij is tevens ook de CSF-coördinator. Wekelijks hebben zij een overlegmoment waarbij de werking wordt afgestemd of ruimte gemaakt wordt om specifieke leerlingen te bespreken. De nodige literatuur wordt ook voorzien.

Voordien werd de Top!-klas begeleid door de zorgcoördinator van de lagere school, leerkracht van opleiding die het postgraduaat 'Hoogbegaafdheidcoach op school' volgde. Het postgraduaat was een éénjarige opleiding georganiseerd door Howest tijdens schooljaar 2021-2022. Zowel de zorgcoördinator van de lagere school als van de kleuterschool volgden twee jaar het lerend netwerk bij een andere ankerschool (De kleine Icarus, Gent).

De begeleider van de verrijkingsklas moet voldoende kennis hebben over cognitief sterke leerlingen om zo die doelgroep optimaal te kunnen begeleiden, ondersteunen en begrijpen.

Randvoorwaarden

Wij zorgen ervoor de groepen zo klein mogelijk te houden door optimaal in te zetten op binnenklasdifferentiatie. Enkel de leerlingen die dan nog extra uitdaging nodig hebben, nemen we mee in de Top!-klas. We hebben geen maximum aantal leerlingen die we toelaten, we spelen in op de noden. We nemen twee klassen van één leerjaar samen, of groeperen per graad als we te kleine groepen hebben.

Dit beleid is verankerd in onze schoolvisie en -werking, ook worden nieuwe leerkrachten in het team opgeleid door de zorgcoördinator. Indien gewenst kan er ook een externe vorming gevolgd worden. Dit zorgt voor een groter draagvlak bij alle leerkrachten. Het voltallige team wordt tijdens teamvergaderingen steeds op de hoogte gebracht van nieuwe input, vernieuwde inzichten en eventuele aanpassingen door de werkgroep CSF onder leiding van de zorgcoördinator.

We blijven steeds de werking evalueren en bijsturen op het einde van elk schooljaar aan de hand van de PDCA-cyclus. De werkgroep CSF heeft hierover de regie.

Kosten

Op onze school hebben we dit schooljaar (2024-2025) een CSF-leerkracht voor 16u/week. Het aantal uren wordt jaarlijks opnieuw bekeken en bepaald op basis van het aantal deelnemers en in functie van de praktische organisatie.

Daarnaast hebben we ook kosten om nieuw verrijkingsmateriaal aan te kopen (bv. open ended speelgoed, up to date verrijkingsmateriaal, ...) en voorzien we budget om leerkrachten op te leiden. Dit kan zowel een teamgerichte als individuele opleiding zijn.

4. Onderbouwing

Verantwoording

Een verrijkingsklas is een van de interventies die kan worden toegepast bij CSF-leerlingen (Barbier et al., 2021; Verachtert, 2021). Om het welbevinden, de betrokkenheid en de motivatie van deze leerlingen hoog te houden (Verschuere et al., 2021), zetten we deze interventie in voor leerlingen die onvoldoende worden uitgedaagd door de differentiatie in de reguliere klas.

In de Top!-klas worden CSF-leerlingen gegroepeerd per leeftijdsgroep. Vanuit de literatuur weten we dat het groeperen van CSF-leerlingen een positief effect heeft op de academische prestaties van leerlingen (Rogers, 2007; Smeets, 2021). Het groeperen van cognitief begaafde kinderen is een van de fundamenteën van een passende onderwijspraktijk voor deze doelgroep. Het biedt toegang tot een groep met ontwikkelingsgelijken en vergemakkelijkt het bieden van een passend, gedifferentieerd curriculum aan leerlingen met vergelijkbare onderwijsbehoeften (Bakx et al., 2020).

Bovendien geeft het cognitief begaafde leerlingen de kans om in contact te komen met ontwikkelingsgelijken, kinderen voor wie het leren ook snel verloopt en met wie zij een heleboel ervaringen in en buiten de klas delen. Uit onderzoek weten we dat deze contacten een belangrijke positieve rol kunnen spelen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van begaafde leerlingen (Lavrijsen, & Verschueren, 2021).

In de Top!-verrijkingsklas zijn de verschillen tussen de betrokken leerlingen kleiner dan in de reguliere klas. Dat maakt het eenvoudiger om nog beter aan te sluiten bij hun onderwijsbehoeften. Toch kunnen CSF-leerlingen sterk van elkaar verschillen, bijvoorbeeld op vlak van interesses, zelfregulatievaardigheden, sociale vaardigheden of specifieke domeinen van talent (Verschueren, 2021). Ook in een verrijkingsklas is het dus nodig om te vertrekken vanuit de onderwijsbehoeften van de betrokken leerlingen om zo maximale leereffecten te kunnen realiseren (Verachtert, 2021).

Binnen de Top!-klas wordt er ook gewerkt aan een groeigerichte mindset (Dweck, 1999). Leerlingen met een groeimindset (growth mindset) geloven dat intelligentie kan veranderen. Je kan werken aan een groeimindset door te oefenen, door te leren van mensen die meer expertise hebben in een bepaald domein en door slimme strategieën te verwerven om problemen op te lossen. Door actief groeitaal te gebruiken in de Top!-klas en individuele leerlingen te coachen proberen we hier actief aan te werken.

Uit 'Top 20 principes uit de psychologie voor het onderwijs aan het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen van de voor- en vroegschoolse educatie, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs' van Bakx et al.(2020) koppelen we de volgende principes aan onze voorbeeldpraktijk:

Principe 8: De creativiteit van leerlingen kan bevorderd worden

Creatieve benaderingen van lesgeven kunnen enthousiasme en plezier in het leerproces stimuleren, omdat ze de betrokkenheid van leerlingen en de toepassing van kennis in de praktijk op verschillende domeinen vergroten.

Principe 10: Leerlingen blijven volhouden bij uitdagende taken en verwerken informatie dieper wanneer ze beheersingsdoelen eigen maken in plaats van prestatiedoelen.

Prestatiedoelen kunnen ertoe leiden dat leerlingen uitdagingen vermijden als ze zich te veel zorgen maken over hoe ze zullen presteren in vergelijking met andere leerlingen. In typische klassensituaties waarin leerlingen uitdagende leerstof tegenkomen, zijn beheersingsdoelen over het algemeen nuttiger dan prestatiedoelen. Om hun volledige potentieel te kunnen ontwikkelen, hebben begaafde leerlingen een veelzijdige motivatiestrategie nodig die past bij het doel van de taak. In het geval van begaafde leerlingen kunnen prestatiedoelen nauwelijks worden behaald zonder beheersingsdoelen.

Door te werken met open, creatieve en uitdagende materialen en opdrachten werken we actief aan deze principes.

Twee maal per jaar werken we een project uit. Door de leerlingen zelf een projectonderwerp te laten kiezen, spelen we actief in op hun motivatie. Dit sluit aan bij de zelfdeterminatietheorie (Ryan, & Deci, 2000), die uitgaat van drie psychologische basisbehoeften: autonomie, verbondenheid en competentie. Door eigenaarschap te geven over het leerproces, versterken we de betrokkenheid en intrinsieke motivatie van de leerlingen.

De projectenwerken worden gestructureerd volgens de taxonomie van Bloom (Bloom,1956), waarbij leerlingen stapsgewijs groeien van basale cognitieve vaardigheden, zoals onthouden en begrijpen, naar complexere denkprocessen, zoals analyseren, evalueren en creëren. Dit stimuleert niet alleen kennisverwerving, maar ook kritisch denken en probleemoplossend vermogen.

Samenvatting werkzame elementen

- Groeperen van cognitief sterke leerlingen: contact met ontwikkelingsgelijken
- Ingaan op interesses en inspelen op de noden van de leerlingen: vermijden van demotivatie
- Psycho-educatie: inzicht in eigen sterktes en groeipunten
- Gevarieerd aanbod afgestemd op de onderwijsbehoeften
- Continu evalueren en bijsturen van werking, aanbod en deelnemers

Uitkomstenmonitoring

- Met de leerlingen evalueren we 4 x per schooljaar aan de hand van een individueel coachgesprek of kort rapport. Er wordt bevraagd hoe ze zich voelen, in welke leerzone (Vygotsky, 1978) ze zitten, waar hun groeipunten liggen, wat goed gaat, wat minder goed ging etc. (zie bijlage)
- Met leerkrachten wordt dit besproken tijdens interne overlegmomenten die we structureel vier keer per schooljaar houden.
- Met ouders bespreken we dit op een oudercontact of eventueel extra overleg.

De tevredenheid van leerlingen, leerkrachten en ouders is duidelijk. Zo blijkt uit opvolgingsgesprekken met ouders en leerkrachten. Leerlingen geven positieve feedback via de coachingsgesprekken met de CSF-leerkracht.

5. Referenties

- Bakx, A., Samsen-Bronsveld, E., & Hoogeveen, L. (2020). *Top 20 principes uit de psychologie voor het onderwijs aan en het leren van creatieve, getalenteerde en begaafde leerlingen van de voor- en vroegschoolse educatie, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs*. American Psychological Association, Center for Psychology in Schools and Education.
- Barbier, K., Struyf, E., & Donche, V. (2021). Wat werkt binnen en buiten de klas? Cognitief begaafde leerlingen ondersteunen op het vlak van motivatie, leren en presteren. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Het ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 93–108). Acco Learn
- Bloom, B. S. (Ed.). (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. David McKay Company.
- Dweck, C. S. (2017). *Mindset: De weg naar een succesvol leven*. SWP
- Rogers, K. B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly*, 51(4), 382-396.
<https://doi.org/10.1177/0016986207306324>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. 10.1037//0003-066x.55.1.68
- Smeets, S. (2021). Groeperen en versnellen als interventie voor cognitief begaafde leerlingen. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van Cognitief Talent. Handboek voor Onderwijsprofessionals*. (pp. 131-145). Acco Learn
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Boncquet, M., Sypré, S., Lavrijsen, J., & Verschueren, K. (2021). De rol van motivatie in het presteren en welbevinden van cognitief begaafde leerling. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 48-70). Acco Learn.
- Lavrijsen, J. & Verschueren, K. (2021). Sociaal-emotioneel functioneren van cognitief begaafde kinderen en jongeren. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief talent: Handboek voor onderwijsprofessionals*. Acco Learn
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

6. Bijlage

6.1 Sjabloon coachingsgesprek

Coachgesprek Top ! klas

Naam: _____

Klas: _____

Verveelzone	Makkiezone	Leerzone	Paniekzone
			
Dit is te saai... Te gemakkelijk.	Ik kan dit al. Leuk om te laten zien dat ik het al kan.	Dit is pittig, hier moet ik nadenken. Met hulp lukt het me.	Te moeilijk! Onmogelijk. Hier begin ik niet aan.

Dit vind ik leuk om te doen, hier wil ik meer van, dit geeft mij energie... Welk talent gebruik je tijdens deze opdracht? Wat denk je, voel je en doe je bij zo'n taak?

Dit was makkelijk en kon ik goed... Welk gevoel kreeg je bij deze opdracht? Hoe kwam het dat deze taak goed liep? Wat dacht je in jezelf?

Dit vond ik niet zo leuk omdat... Hoe kan ik dit anders aanpakken om een positiever gevoel te hebben? Hoe kan ik hier anders naar kijken?

Dit was echt een uitdaging voor mij, dit ging moeilijk en lukte (nog) niet... Wat voelde je toen? Wat deed je dan of kon je gedaan hebben om jou hierbij te helpen?

Mijn groeipunt. Welke stap wil je zetten om verder te groeien? Wat wil je (nog) leren? Hoe wil je dit aanpakken?
